

VI ER TO FOLK!

Af Niels Højlund

I Grønland 1969, nr. 1 har Jørgen Felbo en artikel, hvor han råber vagt i gevær i anledning af det seneste halve års forsøg på en opdeling af radioen i en grønlandsk og en dansk afdeling. Det autoritative svar herpå kan jo kun komme fra radiofonichef eller radiostyrelse, men jeg vil gerne have lov til at komme med et par bemærkninger ganske for egen regning, dels fordi det problem JF rejser er principielt vigtigt, dels fordi jeg mener at have en lille smule førstehåndserfaring om, hvordan det er at arbejde med radio i Grønland netop under forudsætning af en vis sproglig opdeling af programmerne.

Lad mig dog lige først gøre opmærksom på, at mine bemærkninger kun gælder radiofonien. Så længe man kører med den antikverede og urationelle ordning, at radioavis og radiofoni er to helt adskilte ting, kan vi, som sidder i underste etage af radiohuset i Godthåb, ikke have nogen som helst formening om, hvad der sker i radioavis-redaktionen ovenover, ej heller om hvad der burde ske. Så desangående skal jeg nok aldeles holde min mund. Mine bemærkninger tager alene sigte på forsøget med gennemførelse af én dansksproget og to grønlandssprogede aftener hver uge i radiofoniens udsendelser. Forsøget var i princippet besluttet før jeg begyndte, men jeg har altså fået fornøjelsen af at udmønte en del af de muligheder, som ligger i den nye programstruktur. Modsat Jørgen Felbo finder jeg ingen anledning til ængstelse, ja, jeg vil udtrykke det så kraftigt, at jeg slet ikke ser, hvordan man skulle kunne arbejde videre med tingene, hvis radiostyrelsen beslutter at gå tilbage til den gamle ordning. Jeg kunne endda ønske mig, at man gik et skridt videre og lavede en mild deling også på de nuværende fire blandede aftener, sådan at dansksprogede udsendelser fortrinsvis blev placeret efter kl. 21,30 og grønlandssprogede fortrinsvis før. Jeg tænker her selvfølgelig kun på taleudsendelser, mens musikken som hidtil spredes ud over det hele. Derimod er jeg betænkelig ved tanken om et regulært dansksproget program II. Det forekommer mig, at man burde blive stående ved det ene program og i stedet samle kræfterne om forberedelse af indførelse af TV. Ressourcerne er jo såre begrænsede, så man må sikkert vælge mellem fjernsyn og program II.

Tilbage til forsøgsordningen med de sprogligt adskilte programmer. Den gamle ordning, som Felbo også gør sig til talsmand for, gik ud på, at udsendelserne skulle følge hinanden i rækkefølgen: 2 grønlandssprogede og 1 dansksproget. Det fik den konsekvens, at ingen udsendelser måtte være over en halv time, helst endda mindre. Man skulle jo helst sikre sig, at den ene sproggruppe ikke gik hen og „glemte“ radioen, mens den anden lyttede. Man måtte altså hele tiden arbejde ud fra den forudsætning, at emnet skulle kunne færdigbehandles på denne korte tid. Man har talrige eksempler på, at hørespil eller lange diskussioner måtte klippes midt over og bringes på forskellige tider af aftenen. Musikken måtte under disse vilkår næsten altid bringes under titlen: „Små brudstykker af store mestre“ etc.

Nu er det een ting, at dette er kunstnerisk dræbende og i virkeligheden et groft overgreb mod alt det, der er tænkt som helheder. Det er som om man har tænkt, at sådan noget kan man tillade sig, fordi der er tale om Grønland, hvor kunst og kultur åbenbart skulle kunne fås på billigere vilkår end andre steder. Man tager fejl på afgørende vis, hvis man tænker sådan, tror jeg.

Noget andet og i praksis aldeles afgørende er, at dette ikke længere er nogen mulighed, hvis man fortsat vil trække på stoffet fra Danmarks Radio. Enhver kan tage et radioprogram og se efter, hvor mange væsentlige udsendelser der i dag forekommer, som er under en halv time. 40–45 minutter er det almindelige, og de mest væsentlige ting, så som montager, vært for en aften-udsendelser, politiske høringer m. v., er på en time eller derover. Man kan nok undertiden synes, at det er ved at gå i den anden grøft og at meget kunne strammes uden at det gik ud over væsentligheden, men det er helt givet, at man aldrig nogensinde vender tilbage til forestillingen om radioprogrammet som et frokostbord med „alt godt fra havet“: så lidt af det ene, så lidt af det andet. Det er kolossalt arbejdskrævende (og meget ofte tidsspilde) at sidde og sønderlemme udsendelser, så en tre-kvarters udsendelse kan være i vort „halvtimes tøj“, og med de virkelig gode ting er det simpelthen en umulighed, fordi en god udsendelse jo bl. a. er karakteriseret ved at have det nødvendige og ikke mere med. Så må lytteren sandelig finde sig i, at „det nødvendige“ kræver hans opmærksomhed i en hel time eller mere.

Og dermed er vi fremme ved kardinalpunktet: det pædagogiske. Hele Felbos artikel afspejler en gammel holdning, som mange sikkert i al magelighed ynder at acceptere uden videre: „Vi ved jo, at radioen går uafladelig i de grønlandske hjem aftenen igennem, det betyder, at der nok smutter lidt dansk sprog og kultur med i suppen. Der listes sikkert en hel masse ind ad bagvejen“. Sådan lyder i al afklædt banalitet en meget væsentlig del af det dansk-grønlandske „kulturprogram“.

Er der mon nogensinde foretaget blot så meget som en eneste undersøgelse af, om dette holder stik? Man skal ikke have rejst ret mange gange med rejsebåd, hvor

radioen går hele tiden, for at opdage, at der mentalt lukkes af lige så snart udsendelsen skifter til dansk – sprogligt såvel som „kulturelt“. Det er min meget stærke fornemmelse, at der overhovedet ikke er nogensomhelst effekt af blanderiet. Når sandheden skal siges, tror jeg snarere, at hele denne „kultur-ad-bagvejen“ tanke simpelt hen er et udtryk for åndelig dovenskab. Man magter ikke hverken fra dansk eller grønlandsk side at påtage sig den store opgave at lave udsendelser, som virkelig forsøger at formidle noget fra den ene til den anden sproggruppe. Og det gælder ikke blot fra dansk til grønlandsk. Det er mindst lige så afgørende, at de grønlandsk-sprogede aldrig har forsøgt at formulere sig, så de når frem til danske lyttere i Grønland.

Man har ikke på noget område magtet denne opgave i Grønland, hverken i radioen eller – er det min fornemmelse – andetsteds. Og det er nærmest en tragedie. Der er mange gode grunde til, at det ikke er lykkedes, det er så uendelig få mennesker, man uafladeligt skal trække på i alt kulturelt formidlingsarbejde, at man ikke skal undre sig over, at de bliver trætte over for den største, vigtigste og sværeste opgave. Hvad har man fået i stedet: masser af dansk uforpligtende „underholdning“ og masser af grønlandsk snak om „gamle dage“. Som sagt: det er forståeligt, at det er gået sådan, men man skal i hvert fald ikke have lov til at falde til ro med, at på denne måde er alt i den skønneste orden.

Men det er just, hvad der sker, når man argumenterer med forestillingen om de blandede aftener som en vej for befolkningsgrupperne til at lære hinanden at kende. Lad os blot tage det rent sproglige først. Der er så vidt jeg kan se næppe noget menneske, der har lært dansk derigennem at danske udsendelser er blandet op i det grønlandsksprogede program. Det er jo ikke et spørgsmål om grammatik eller ordforråd. Det er et spørgsmål om at forstå og om at have motivation for at forstå. Ingen skal bilde mig ind, at nogen grønlander fornemmer det som noget ham vedkommende, at Palle Lauring fortæller om historiske steder i Thy umiddelbart efter en fortælling fra en gammel fanger i Umanak-distriktet eller at klassiske europæiske kompositioner siger ham noget fordi de følger hak i hæl på harmonikatoner fra Jakobshavn.

Det er åndsliv, ikke realskole, det drejer sig om. Lad mig gøre disse bevingede ord til mine i denne sammenhæng. Med andre ord: først må hver af de to kulturer forsøge at formulere sig så sandfærdigt og vedkommende som muligt på egne betingelser. Billigere får man det ikke. Danskerne heroppe har lige så megen brug for alt det foruroligende og provokerende i åndslivet, som de har hjemme i Danmark – ja, måske endnu mere, fordi fristelsen til at falde i selvtilfredshedens søvn er større end noget andet sted. Og det grønlandske folk har mere end nogensinde brug for at trække alle sine reserver frem og provokere dem til at gennemleve alle de konflikter, som ellers bliver til dæmoner i kældrene. Når man så har lavet åndsliv på åndens egne

kompromisløse betingelser – vel, så kommer den pædagogiske opgave. De danske programfolk må tage deres egne forudsætninger og sætte dem i forhold til det grønlandske samfund og udtrykke sig, så det vedkommer folk her i landet, simpelt hen fordi den manglende kulturkontakt er blevet et pinagtigt problem for vedkommende programmand selv. Og de grønlandske programfolk må få den stolthed på egne vegne, at de vil indvi os andre i, hvordan de slås med at udtrykke deres eget folks problemer.

Man kommer desværre næppe nogensinde dertil, at grønlandssprogede udsendelser bliver aflyttet af mere end nogle ganske få danske, men jeg er helt overbevist om, at danske udsendelser vil blive aflyttet af alle dobbeltsprogede, hvis de bringer noget, der ikke er nedladende pædagogisk, ikke ufarligt ligegyldigt, men simpelthen det bedste og mest vedkommende man fra dansk side kan frembringe. Der ligger en indre respekt over for andre i, at man laver udsendelser som simpelthen kræver, at både radiomand og lytter står på tærne for at få fat i meningen. At hver af de to kulturgrupper i dagens Grønland forsøger at formulere sig med det bedste og mest vigtige og skyer det ligegyldige og eskapistiske som pesten er forudsætningen for at de nogensinde kan komme hinanden ved og derfor også forudsætningen for, at en formidling kan finde sted. Denne sidste er i forhold til det første en sekundær teknisk opgave. Det slappe og ligegyldige, den falske idyl, de fede ord om samhørighed og forståelse, alt dette er dræbende, ligegyldig hvor mange radioapparater det strømmer ud af i de tusinde hjem.

Det mest falske symbol i Grønland er måske disse uafladeligt strømmende radioapparater. Man bliver ikke en god lytter før man lærer at slukke for apparatet – og tænde det igen, når man virkelig ønsker at tilegne sig noget. Kultur har med valg at gøre. Den forskelsløse suppe, der fylder den rene grønlandske luft fra de radioudsendelser ingen lytter til, er kulturens og det dansk-grønlandske forholds dødsfjende. Lad os derfor for alt i verden forsøge at holde fast ved den ærlighed, der ligger i programmernes adskillelse. Vi er to folk, al juridisk samhørighed til trods.

Før dette er erkendt – bl.a. ved at man gennem radioens udsendelser kan konstatere hvor stor afstanden er – kommer vi ikke på talefod.